

Dušan Blaganje

Evropske integracije in prihodnost urejanja prostora v Sloveniji

Najvažnejša vprašanja glede prihodnjega čezevropskega sodelovanja na področju prostorskega razvoja s slovenskega gledišča so: kako uresničevati skupna evropska načela za vzdržen prostorski razvoj, določena v dokumentih Sveta Evrope in Evropske unije; kolikšen pomen naj Slovenija pripiše čezevropskemu sodelovanju na področju urejanja prostora in kakšne napore naj vложи vanj; v katerih okvirih naj bo Slovenija dejavna kot članica Evropske unije; kako naj Slovenija uresničuje evropska načela vzdržnega prostorskega razvoja?

Slovenija je nedavno sprejela nekaj bistvenih prostorskih dokumentov in nov prostorski zakon. Na eni strani Ocena stanja in teženj v prostoru republike Slovenija zahteva državno prostorsko razvojno politiko in se ukvarja s predpostavljenimi razvojnimi interesi Slovenije, na drugi strani pa je Politika prostorskega razvoja videti zemljiško-zaščitniška in poudarja tveganja vstopanja v EU. Nobeden od obeh važnih dokumentov se ne ukvarja z interesi drugih držav ali potrebnostjo transnacionalnega sodelovanja. torej mora Slovenija šele razviti primeren okvir za svoje čezevropsko sodelovanje na področju urejanja prostora. po vstopu v EU mora Slovenija ostati dejavna v Svetu Evrope - CEMAT-u. Znotraj Slovenije pa je ključ k vzdržnemu prostorskemu razvoju v usposobljenosti občin in upravnih enot za pravilno uresničevanje prostorske zakonodaje.

Valentina Lavrenčič, Jelena Hladnik

Prihodnost prostorskega načrtovanja v globaliziranem svetu

Globalizacija postavlja povsem nove prostorske zahteve in vprašanja, zato je treba vzpodbuditi razvoj sodobnega prostorskega načrtovanja, ki bo omogočal iskanje pravih odgovorov na razvojne izzive. Prostorski načrtovalci morajo ob uporabi strokovnih metod znati strokovno in kakovostno odgovarjati na vse kompleksnejše prostorsko-razvojne probleme. To pa zahteva vzpostavitev sodobne prostorske zakonodaje, obvezno predhodno pripravo strokovnih podlag, preveritev različnih možnosti in alternativnih rešitev z oceno posledic njihovega izbora ter strateške presoje vplivov na okolje. Pomemben del prostorskega načrtovanja je tudi vključevanje javnosti in s tem njegova demokratizacija.

Prispevek osvetljuje probleme sodobnega prostorskega razvoja in načine urejanja prostora, ki zahtevajo "integralno" obravnavanje celostnega prostora in dosledno spoštovanje načela trajnostnega prostorskega razvoja. Idejni in vsebinski okvir prispevka je poglavje o doseganju trajnostnega prostorskega razvoja.

Dr. Marjan Ravbar

Evropski prostorski razvojni dokumenti - pomen in izzivi za uveljavljanje policentričnega regionalnega razvoja v Sloveniji

Pojem "uravnotežen in policentrični razvoj" ima v Sloveniji daljšo tradicijo kot v evropskih prostorskih dokumentih, saj se je uveljavil že od začetka sedemdesetih let dvajsetega stoletja, medtem ko se za evropsko raven ta pojem prvič pojavi v šele Leipziškem dokumentu in so bili pozneje, v dokumentih, ki so mu sledili, ukrepi za njegovo implementacijo podrobneje razdelani. Slovenija v skladu s svojim geopolitičnim položajem postaja del globalizacijskih tokov ("network economies"), ki jih zaznamujejo (propulzivne) proizvodne in služnostne dejavnosti in imajo vedno bolj nadnacionalen značaj. Konkurenčnost Slovenije ni več določena zgolj z njenim geografskim položajem in z njeno geopolitično ter infrastrukturno opremljenostjo, marveč z ustvarjalnim okoljem, s proizvodnim in regulacijskim ("mrežnim") sistemom, ki jih sestavljajo kvaliteta proizvodnje, finančnih, javnih in oskrbnih aktivnosti ter simbioza institucionalnih gospodarskih resursov.

Ivo Piry

Evropske perspektive prostorskega razvoja (ESDP) - nova spodbuda skladnemu regionalnemu razvoju Slovenije?

Prispevek skuša osvetliti nekatera poglavja ESDP, na primer Vpliv politik Skupnosti na ozemlje EU, z vidika ocene možnih vplivov na skladen regionalni razvoj Slovenije ter odgovoriti na vprašanje, ali bo uvajanje ciljev in opcij politik ESDP pospešilo uresničevanje ciljev, zastavljenih v Strategiji regionalnega razvoja Slovenije. Teza, zapisana v ESDP, da naj prostorsko-razvojni procesi v novih članicah ne bi potekali kot preproste ponovitve znanih razvojnih procesov v petnajsterici sedanje EU, temveč bodo vodili k oblikovanju novih struktur in procesov, je analizirana predvsem z vidika časovne dimenzije teh sprememb in glede na dosedanje izkušnje pri prilagajanju evropskemu pravnemu redu.

Dušan Plut, Ph.D.

Okoljevarstvene značilnosti in razsežnosti udejanjanja evropske prostorske razvojne zasnove v Sloveniji

Novost evropske prostorske politike je njena prednostna trajnostno sonaravna zasnova. Ključni prostorsko-razvojni izziv Evrope pa optimalna razmestitev materialnih dejavnosti, ki bo omogočala napredek ob trajnem ohranjanju njene prostorske in okoljske identitete, različnosti. Ključni okoljevarstveni cilji Slovenije so: zmanjšanje zračnih emisij v preveč onesnaženih naselij in območjih, zmanjšanje hrupa, zmanjšanje obremenjevanja prsti in vegetacije, izboljšanje in ohranjanje kakovosti vodnih virov, zmanjšanje obremenjevanja okolja s komunalnimi odpadki in ohranjanje pokrajinske ter biotske raznovrstnosti. Slovenija lahko okoljevarstvene značilnosti in razsežnosti lastne in evropske prostorske razvojne zasnove udejanjanja zlasti z okolju prilagojenim razmeščanjem temeljnih prostorskih struktur, ki so poleg termoelektrarn glavni viri pritiskov: večja mesta in somestja, avtocestno omrežje in ravninska območja intenzivnega (kemiziranega) kmetijstva.

Janez Marušič

Prilagodljivost slovenskih krajin - možne posledice vključevanja Slovenije v Evropo

Slovenske krajine označuje drobno merilo in arhaična podoba. To je po eni strani posledica naravnih dejavnikov, zelo razgibanega reliefa, in po drugi strani drobne kmetijske posesti. Več kot 40% vse kmetijske zemlje v Sloveniji je v lasti kmetij, ki imajo do 5 ha zemljišč. Take male posesti gospodarsko preživijo samo kot mešane, to so tiste, pri katerih se dohodek ustvarja tudi iz drugih nekmetijskih virov.

V Sloveniji je samo 7,4% čistih kmetij, 43,9 % je mešanih, v katerih je vsaj en član družine čisti kmet, v 48,3% gospodinjstev pa ni člana, ki bi se preživiljal s kmetijstvom. Slovenije se je komaj dotaknil proces koncentracije posesti in koncentracije pridelovalnih zemljišč, ki je v večini Evropskih dežel potekal hkrati z industrializacijo ali pa kot posledica uvajanja kolektivnega kmetijstva. Poskusi v zadnjih letih so se že soočali z okoljsko osveščenostjo, kar jih je tudi ob njegovi sicer manjši funkcionalnosti zaustavilo.

Ob približevanju Evropski zvezi si lahko predstavimo več možnih scenarijev. Prvine scenarijev bi lahko bile:

- okrepanje medsebojno odvisnosti med urbanimi in podeželskimi območji,
- razvoj kmetijstva in podeželja graditi na inovativnosti in znanju
- prostorsko artikulirati politike kmetijskega razvoja z opredelitvijo:
 - območij, kjer bi lahko razvijali intenzivnejše oblike kmetijske pridelave,
 - območij raznovrstnih dejavnosti - kmetijskih in drugih, ki kmetijstvo podpirajo
 - območij ekstenzivnega kmetovanja,
 - marginalnih kmetijskih območij,
 - ohranjati ali izboljšati naravno ohranjenost in biodiverzitetno krajino,
 - varovati podeželska okolja in omiliti že dosežene obremenitve okolja,
 - varovati in/ali izboljšati kulturne krajine.

Janja Kreitmayer McKenzie

Državno prostorsko planiranje v Sloveniji - novi pristopi

Spremembe, ki jih je Slovenija doživela v zadnjih desetih letih - osamosvojitve, suverenost, parlamentarna demokracija, tržno gospodarstvo in globalizacija s svojimi prostorskimi posledicami, ki se jim Slovenija ne more izogniti - zahtevajo drugačen odnos do prostora. Namen prispevka je predstaviti nov sistem državnih prostorskih dokumentov in nekaj glavnih sprememb na ravni državnega prostorskega planiranja, ki jih pogojujejo novi pristopi k urejanju prostora. Poudarek je na državnih prostorskih aktih in njihovih smernicah prostorskega razvoja.

Jelena Hladnik

Uveljavljanje mednarodnih dokumentov v prostorskih aktih v Sloveniji

Slovenija se vključuje v proces skupnega zagotavljanja trajnostnega prostorskega razvoja in s tem uresničevanja načel ESDP, CEMAT, Agende Habitat in drugih mednarodnih dogovorov (Alpska konvencija, Barcelonska konvencija) na državni, regionalni in lokalni ravni. Vzporedno s pripravo evropskih dokumentov, ki so uveljavili načelo trajnostnega prostorskega razvoja (Vodilnih načel za trajnostni prostorski razvoj evropske celine in Evropskimi perspektivami prostorskega razvoja) je Slovenija pripravljala in sprejela politiko urejanja prostora in spremembo sistema na področju urejanja prostora. S tem je uveljavila temeljne cilje urejanja prostora ter vzpostavila sodobno prostorsko načrtovanje, ki omogoča doseganje trajnostnega prostorskega razvoja.

Namen tega prispevka je predvsem poudariti povezanost med cilji mednarodnih prostorskih dokumentov in opredeljenim prostorskim razvojem Slovenije ter opredeliti načine doseganja zelenega razvoja s prostorskimi dokumenti.

Aša Mansoor

Mednarodni instrumenti za zagotavljanje trajnostnega prostorskega razvoja

V prispevku so predstavljeni pomembnejši instrumenti za zagotavljanje trajnostnega prostorskega razvoja na mednarodni ravni, ki jih uporablja tudi Slovenija. Večja pozornost je, zlasti v obdobju predsedovanja Slovenije Evropski konferenci ministrov, odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT) in aktivnih priprav na 13. srečanje, namenjena dejavnostim CEMAT-a in uveljavljanju Vodilnih načel za trajnostni prostorski razvoj evropske celine, ki so moderen in v prihodnost usmerjen okvir za sodelovanje držav, njihovih regij in občin, ter določajo ukrepe prostorsko-razvojne politike, ki bodo ljudem v državah članicah omogočile sprejemljiv življenjski standard.

Košak Eva

Policentrični razvoj ter partnerstvo med mestnimi in podeželskimi območji

V Strategiji prostorskega razvoja Slovenije nadaljujemo s politiko policentričnega razvoja omrežja naselij in uveljavljamo kvalitete vseobsežnosti, kompleksnosti, specializiranosti in mreženja. Osnova za racionalno funkcioniranje družbe v prostoru je povezana prostorska organizacija poselitve, infrastrukture in krajine. Uravnovešeno omrežje naselij, smotrna razmeščenost dejavnosti, dostopnost, povezanost, upoštevanje soodvisnosti lokacije stanovanj in delovnih mest, kvalitetno okolje, so podlaga za uresničevanje skladnega prostorskega razvoja in za kvaliteto bivanja.

Natalija Fon- Boštjančič

Trajnostni razvoj naselij - usmeritve in priporočila

Razvoj v smislu vzdržnosti pomeni poleg skrbi za zdravje ljudi ter primerno bivalno in delovno okolje, tudi skladno razmerje med mestom in podeželjem ter naravi prilagojeno urbano in infrastrukturno omrežje. Pomembnejše usmeritve, ki se nanašajo na vzdržen razvoj naselij so: policentrično naravnani razvoj omrežja naselij in krepitev vloge regionalnih središč in drugih središč medobčinskega in občinskega pomena, vzpodbujanje dekoncentrirane zgojitve poselitve, priprava strategij prostorskega razvoja mest, urbanih in podeželskih območij s težnjo ohranjanja njihove identitete, vzpodbujanje učinkovitega in uravnovešenega infrastrukturnega sistema, vzpodbujanje skrbi za okolje

in dobro upravljanje z dediščino ter naravnimi viri, vzpodbujanje perifernih območij, preprečevanje neželenih pojavov urbanizacije in sanacija obstoječih.

Dr. Andrej Pogačnik

Prihodnost slovenskih regij, vključenih v globalizirano Evropo

V prispevku so podana avtorjeva razmišljanja o prostorskem razvoju osmih slovenskih planskih (funkcijskih) regij v primerjavi z načeli Evropske perspektive prostorskega razvoja. Smernice ESDP naj bodo konkretizirane v regionalni zasnovi prostorskega razvoja. Pri tem je treba preiščeno usklajevati razvojne in varovalne vidike, saj ESDP zagovarja oba pristopa hkrati. V regionalnem razvoju je treba upoštevati tudi mednarodno sodelovanje, saj so vse slovenske regije - razen morda osrednjeslovenske - deli velikih evropskih čezmejnih regij. Z aktivnim razvojnim scenarijem je treba preprečevati marginalizacijo, obrobno vlogo slovenskih regij v okviru alpske, mediteranske, podonavske – panonske in celo balkanske evroregije.

Andrej Gulič

Aktualnost usmeritev Evropske prostorske razvojne perspektive (ESDP) za pripravo Regionalnih zasnov prostorskega razvoja slovenskih statističnih regij - koroška regija

Namen tega prispevka je predstaviti nekatere prostorske razvojne izzive in dileme na področju razvoja poselitve in prometne infrastrukture, ki se pojavljajo v koroški statistični regiji ob pripravi regionalne zasnove prostorskega razvoja zanjo. Problematiko predstavljamo v obliki razvojnih scenarijev, v katerih obenem prikazujemo prednostne razvojne cilje in usmeritve na obeh omenjenih področjih. Štirje razvojni scenariji - disperznega, monocentričnega, policentričnega in uravnoveženega prostorskega razvoja - so bili oblikovani v okviru regionalne zasnove prostorskega razvoja za koroško statistično regijo. Predstavljeni so bili na eni izmed delavnic v okviru izvajanja omenjenega projekta, na kateri so deležniki iz regije izvedli vrednotenje in izbrali najbolj primerne. Odločili so se za scenarij uravnoveženega prostorskega razvoja. Uvodoma na kratko predstavljamo sedanji zakonski in načrtovalski okvir v državi, nato temeljne pokrajinske značilnosti koroške statistične regije in vsebino razvojnih scenarijev. V sklepnem poglavju predstavljamo vsebinsko vključenost izbranih usmeritev Evropske prostorske razvojne perspektive (ESDP) in Politike urejanja prostora Republike Slovenije, ki predstavlja je slovenski dodatek k omenjenemu evropskemu dokumentu, in sicer na področju razvoja poselitve in prometne infrastrukture.

Maja Štefula, B. Sc., Arch.

Prostorski razvoj na specifičnih območjih v Sloveniji, Prostorski razvoj obalnih območij

Pričujoče besedilo pojasnjuje značilnosti Slovenskega Primorja, ki oblikujejo izhodišča za priprave regionalne zasnove prostorskega razvoja in za potencialno oblikovanja evroregije. Predstavljena so regionalna izhodišča za področje poselitve, gospodarstva, turizma in infrastrukture. Predstavljen je tudi sredozemski okvir priprave regionalne zasnove prostorskega razvoja, v okviru izvajanja aktivnosti Mediteranskega akcijskega plana / UNEP.